

הרב יחיאל מיכל הכהן טרעגער מור"צ בקריית יואל יצ"ו

אם מותר ליתן לאכול לקטנים חוץ לסוכה

מי הוא המאכילו האב או אחר, איברא דבר זה אם במצות עשה יש איסור לספות לחינוך בידים כשאין בו חיוב חינוך הוא אסתפקתא גדולה, ויש בזה סתירה בדברי המג"א בכמה מקומות כמו שהעירו הפוסקים, וכן דנו בזה לגבי להאכילו חוץ לסוכה, ופלא שהאליהו רבה כתב דבר זה לדבר פשוט ולא העיר מכל זה, וכן יש לדון אם יש להקל מטעם דאינו דומה איסור התלוי בזמן כמו סוכה, לדבר שהוא איסור עצמי כמו נבלה וטריפה וכדומה, ואעתיק ב"ה שיטת הפוסקים בזה.

במצות עשה אי יש איסור ספיה לקטן

(ב) בטור (סי' רס"ט) כתב והמקדש בבית הכנסת אין לו לשנות מידן של קידוש, דכיון שאינו יוצא בו שאינו לו במקום סעודה אסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודה, אלא יתן לחינוך. והב"י הביא מהגהות מיימוניות (הל' שבת פכ"ט סק"מ) שיכולין להשקותו לקטנים, דהא דאמרין בפרק חרש (יבמות ק"ד) דבידים לא ספינן להו איסורא, היינו נבלות וטרפות ובהאי גוונא דנפקא לן מלא תאכלו, אבל קידוש היום מצות עשה הוא ולא נפקא לן מהתם עכ"ל, וכתב הב"י על זה ולדברי האומרים דאפילו איסורי דרבנן לא ספינן להו לקטנים בידים, אפשר דכיון שיש מתירין לשנות בבית הכנסת אפילו לגדולים, אע"פ שהגדולים נוהגים כדברי האוסרים מכל מקום לא חשיב איסור כולי האי שיאסר להשקותו לקטנים, אי נמי דכיון דאי לא הווי שתי קטנים הווי ברכה לבטלה, שרינן איסור שתיה לקטנים שלא במקום סעודה כדי שלא תהא ברכת הגדול לבטלה.

והעתיקו במג"א (סק"א) בזה"ל, אע"ג

הנני להעלות על הכתב ב"ה דין ליתן מאכלים לתוך פיו של ילדים קטנים או ליתן לפניהם על שלחנם חוץ לסוכה, הן בחינוך שכבר הגיע לחינוך והן בחינוך שעדיין לא הגיעו לחינוך, אם יש איזה חשש איסור בזה דאין לספות איסור לקטן או לא, ובדרך כלל אין נזהרים בזה בקטנים שלא הגיעו לחינוך וצ"ע אם יש מקום להקל בזה.

פרטי דין ספיית איסור לקטן

(א) המחבר (או"ח סי' שמ"ג ס"א) כתב קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו, הגה מאיסור דאורייתא, ולהאכילו בידים אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים. והא שאסור להאכילו בידים אינו רק להאב אלא אסור גם לאחרים, וכמו שכתבו הלבוש שם ושו"ע הרב (ס"ה) ומ"ב (סק"ד), ובמג"א (סק"ב) כתב דאפילו התינוק אינו בר הבנה כלל אסור להאכילו בידים, וכן פסק השו"ע הרב ומ"ב הנ"ל ושאר אחרונים, ומבואר מזה דאסור ליתן מאכל האסור הן מדאורייתא והן מדברי סופרים לתוך פיו של תינוק, הגם שהקטן עדיין אינו מחויב בחינוך כלל, ואפילו איש אחר שאינו מחויב לחנכו כלל, או האם שלפי הרבה אחרונים אינה מחויבת בחינוך בנה עיין שו"ע הרב שם (ס"ד) ומ"ב (סק"ב) ג"כ אסורים להאכילם בידים, ובאליה רבה (סק"ג) הוסיף על זה בזה הלשון, ולפי זה אסור ליתן לקטן לאכול חוץ לסוכה, דמה איסור דרבנן אסור מכל שכן מצות עשה דאורייתא.

א"כ נפשט ספיקא דידן דיש איסור ספיה כשמאכילו חוץ לסוכה אפילו בלא הגיע התינוק לשיעור חיוב חינוך, ואין נפקא מינה

שאמרו דקטן שאינו יודע מה שמספרין בלילה מיציאת מצרים מותר להאכילו במצה ערב פסח. כתב המג"א (סק"ז) אף על גב דאסור להאכילו לקטן בידים דבר איסור כמ"ש סי' שמ"ג, מ"מ דבר שאינו אלא ביטול מצות עשה מותר להאכילו בידים (כמ"ש סי' רס"ט). הרי דכאן כתב בפירוש להתיר אודות שיטת מהר"ם, וכבר העיר בזה במחצית השקל, דשם (סי' רס"ט) מסיים להקל מחמת טעם אחר ולא מחמת שיטת מהר"ם עיי"ש, ובשו"ע הרב (שם סי') כתב באמת להקל מהטעם שכתב מג"א (אות ג') הנ"ל, דדברים שאינם אסורים מחמת עצמן אלא שהוא זמן איסור, כגון מצה בערב פסח או לאכול קודם קידוש, מותר להאכילם בידים אם הם צריכין לכך. עכ"פ דברי המג"א צ"ע דסותר עצמו אם הלכה כמהר"ם או לא.

ובהלכות יום הכפורים (סי' תרט"ז ס"ב), על מה שכתב המחבר קטן הבריא בן ט' שנים שלימות וכן י' שנים שלימות מחנכין אותו לשעות. כתב המג"א (סק"ב) כל חינוך קטן לא שייך אלא באב כו', מ"מ נ"ל דלא תתן להם לאכול דהוי כמאכילו נבילות בידים, ולא דמי לסוכה שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה, דהתם באכילה אין איסור והיא נותנת לו ומה לה אם יאכל בסוכה או חוץ לסוכה, ואינה מחוייבת להכניסו לסוכה, משא"כ כאן דהאכילה בעצמה אסור והוי כנותנת לו נבילה, אלא כשאוכל אין צריך להפרישו (עסי' שמ"ג), ועוד דהתם הוי מצות עשה (עסי' רס"ט). והעיר גם בזה המחצית השקל, דלעיל (סי' רס"ט) דחה המג"א טעם שני הנ"ל.

ה) הרי לן סתירה בדברי המג"א אם יש לסמוך לדינא על שיטת מהר"ם בדממות עשה אין איסור ספינן לקטן או לא, וכן נתקשו בזה בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' י"ג) והכתב סופר בהגהות חתם סופר (סי' רס"ט) עיי"ש, ועיין גם בחידושי מהר"ם שיק (יבמות דף שפ"ה בסוגיא דקטן אוכל נבילות אות ה'), ואם ננקוט להקל כשיטת המהר"ם, אז אין איסור

דאסור להאכיל לקטן איסור בידים היינו בדבר שיש בו לאו, אבל קידוש אינו אלא עשה (הג"מ בשם מהר"ם), ולפי מ"ש (סי' שמ"ג) דאפילו איסור דרבנן לא ספי ליה בידים, צ"ל כיון דיש אומרים דאפילו גדול מותר לשתות דיוצא בקידוש זה אע"ג דלא קיימא לן הכי מ"מ לקטנים שרי, אי נמי כיון דאי אפשר בענין אחר שרי. הרי לנו שיטת מהר"ם בדממות עשה ליכא איסור ספינן בידים, אלא שמבואר מהב"י דלדידן שאנו מחמירים גם באיסור דרבנן לא קיימא לן כשיטה זו, וכן מפורש יותר בדברי המג"א דלדידן יש איסור ספינן בידים גם במצות עשה.

ג) ושיטת מהר"ם העתיק המג"א בכמה מקומות בשו"ע, דעל מה שכתב המחבר (סי' ק"ו ס"ב) דקטנים שהגיעו לחינוך חייבים לחנכם בתפלה. כתב המג"א (סק"ג) ומ"מ רשאי ליתן להם לאכול קודם התפלה וכמ"ש סי' רס"ט ועסי' שמ"ג. וכונתו ביאר הפרמ"ג באופן ראשון דשם מבואר דמצות עשה רשאין. הרי דהביא לדינא שיטת מהר"ם ולא העיר כלל דלדידן אין הלכה כן כמו שכתב בעצמו בהלכות קידוש, אך במג"א (סי' רס"ט הנ"ל) כתב עוד טעם שאין חשש ליתן יין קידוש לקטן וז"ל, ולפי מה שכתב הרב"י (סי' שמ"ג) בשם הרשב"א והר"ן דבכל מידי דהוא רביתא דתינוק כגון אכילה ושתיה מותר להאכילו בידים דלא גזרו בו חכמים, דהא אפילו ביום הכיפור מצוה להאכילו ואין מחנכין אותו אפילו לשעות (כמ"ש סי' תרי"ו), וכל שכן כאן, ויש חילוק בין אכילת איסור לאכילת היתר בזמן האסור וכמו שכתב התוספת בפסחים (דף ק"ו ע"ב). ועיי"ש במחצית השקל ביאר דבריו, ובמחצית השקל (סי' ק"ו הנ"ל) מפרש דזהו כונת המג"א שמתיר להאכילו קודם התפלה, כיון דהמאכל הוא היתר אלא דהזמן אסור, ועיי"ש גם בפרמ"ג, א"כ אין לנו סתירה מפורשת בדברי המג"א בדין איסור ספינן בידים במצות עשה.

ד) ובהלכות פסח (סי' תע"א ס"ב) על מה

(ז) והחיי אדם (כלל ס"ו ס"י) וקיצור שולחן ערוך (סי' קס"ה ס"ד) כתבו, כל דבר שאין בו איסור מצד עצמו אלא שהיום גורם אין בו מצות חינוך, ולפיכך מותר ליתן לתינוק לאכול קודם קידוש אף על גב דחייב לחנכו בקידוש, ולכן אין צריך לחנכם להתענות בתענית צבור ואפילו בתשעה באב, אבל אסור ליתן לו לאכול חוץ לסוכה, דדוקא בקידוש שהוא כמו איסור לאו שאסור לאכול קודם קידוש בזה ק"ל, אבל לעבור על עשה אסור ליתן לו עיי"ש, ועיין עוד בחיי אדם (כלל קמ"ז סכ"ה), ומבואר מזה דהם סוברין דבסוכה אין היתר ליתן לתינוק מחמת שהמאכל הוא מאכל היתר, ועיין בשבילי דוד (סי' תר"מ סק"א) דהביא דברי הפמ"ג וכתב, ולענ"ד לא מיקרי רביית דתינוק דיכול להכניסו לסוכה במקומות החמין. א"כ אינו מיושב עדיין סתירת מג"א הנ"ל.

(ח) ברם במחצית השקל (סי' תרט"ז הנ"ל) כתב לפרש כונה אחרת בביאור דברי המג"א, דאין הכי נמי העיקר כתירוצו הראשון דשאני סוכה דבאכילה אין איסור כו', ובאמת להאכיל לקטן בידים חוץ לסוכה אפילו למי שאינו חייב בחינוך אסור, וכמו שכתב המג"א (סי' תר"מ) להדיא, אלא מה שחילק לעיל דביום כיפור האכילה בעצמה איסור, כתב עכשיו סברה אחרת אפילו יהיה יום הכיפור דומה ממש לסוכה בזה, יש להקל יותר בסוכה דהוי מצות עשה מביום הכיפור עיי"ש, וכן כתב להלן (סי' תר"מ) דרק ליתן לקטן מאכל חוץ לסוכה והקטן ממילא יאכלנו חוץ לסוכה לא איכפת לן, וכמו שכתב המג"א (סי' תרט"ז), אבל להאכילו בידים ממש חוץ לסוכה דהיינו שיתן תוך פי הקטן, או אפילו יצוה לו לאכול חוץ לסוכה זה לכולי עלמא אסור, דהוי ליה כאילו מאכילו נבלה בידים דאסור עיי"ש.

וכן פסקו הבכורי יעקב (סי' תר"מ סק"ה) ומ"ב (סק"ה) להלכה, דלכולי עלמא אסור להאכיל לקטן בידים חוץ לסוכה אפילו לאדם אחר, דהיינו ליתן לתוך פיו או לצוות לו

בשאלתנו לספות בידים להתינוק חוץ לסוכה אם לא הגיע עדיין לשיעור חינוך, או למי שאינו מחויב לחנכו, משא"כ אם ננקוט להחמיר דאין נפקא מינה בדין ספיה בין מצות עשה לאיסור לאו אז אין שום היתר.

ולכאורה לפי מה שכתב המג"א הנ"ל להקל בקידוש דמידי דהוא רביית דתינוק והמאכל הוא היתר אלא דהזמן אוסרו אין בו איסור ספינן בידים, מטעם זה יש להקל גם בסוכה שאין בו חשש איסור לספות בידים.

אם יש איסור ספינן כשנותן לתינוק לאכול חוץ לסוכה

(ו) ויותר מזה יש סתירה מפורשת בדברי המג"א בדין סוכה עצמה, דעל מה שאיתא במחבר (סי' תר"מ ס"ב) קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצות. כתב המג"א (סק"ג) ואמו אינה חייבת לחנכו כו', ומ"מ משמע דאחר לא יכול להאכילו בידים (כמ"ש סימן רס"ט). הרי בפירוש דאין להאכילו בידים חוץ לסוכה, וזהו להיפך ממה שכתב לעיל (סי' תרט"ז הנ"ל) שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה וצ"ע, וכבר כתב הלבושי שרד שם דנראה להגיה, דאחר יכול להאכילו וכדבריו לעיל (סי' תרט"ז סק"ב), ומסיק בסוף דלהלכה עדיין צ"ע עיי"ש.

ובפמ"ג (א"א סי' תר"מ שם) כתב בזה"ל, ומה שכתב דאחר לא יכול להאכילו בידים לכאורה ראוי להיות יכול להאכילו בידים, דיש חילוק בין אכילת איסור ובין היתר בזמן איסור כמו שכתב (סי' רס"ט), וי"ל בזה, ועיין אליהו רבה (סי' שמ"ג). הרי שהוא נוטה להקל מטעם שני של המג"א (בסי' רס"ט) הנ"ל, אלא שבסוף דבריו נראה שאינו ברור לו היתר זה, וכן ציין להאליהו רבה דכתב להחמיר ליתן לקטן לאכול חוץ לסוכה כמו שהבאתי לעיל (אות א').

לומר דבידו ממש אסור להאכילו חוץ לסוכה כו' עכת"ד, ולא הביא דברי מחצית השקל הנ"ל שכבר כתב לחלק כדרך השלישי שלו.

י"א) ולכאורה היה נראה דלפי תירץ הראשון והאחרון שבחקר הלכה אין נפקא מינה אם התינוק כבר הגיע לחינוך או לא הגיע לחינוך או שאינו בר הבנה כלל, ולעולם אסור להאכילו בידים ממש, וכמו שהדין בנבלה שאסור לספות לתינוק אפילו שאינו בעל הבנה, וכן יש לומר שמודה בזה המחצית השקל ודעימיה הנ"ל, הגם שהם מיירי באיש זר או האם הנותן לאכול לתינוק שהגיע לחינוך, שעל זה סובב דיניהם שמיירו בה, מ"מ סוף סוף באיסור של ספינן אין נפקא מינה אם הגיע לחינוך או לא כמבואר לעיל (אות א'), א"כ ה"ה בזה, ואין לחלק ולומר דכאן שאני כיון שהקטן אינו מחויב כלל בחינוך אפילו על ידי אביו כיון שלא הגיע עדיין לשיעור חינוך ע"כ אין איסור ספינן, דגם במצות לא תעשה אין האב מחויב לחנך קטן שאינו בר הבנה כמבואר בשו"ע הרב (סי' שמ"ג ס"ג) ומ"ב (סק"ג), ומ"מ אסור לספות לו בידים א"כ ה"ה במצות עשה, ועיין עוד לקמן (אות י"ז) בזה.

י"ב) ונחזור לשיטת המג"א אם יש איסור ספינן לקטן במצות עשה, דלפי מה שנתבאר אינו סובר כשיטת מהר"ם כמבואר בדבריו בקידוש וסוכה (סי' רס"ט וסי' תר"מ), ומה שכתב (סי' ק"ו וסי' תרט"ז) שמותר ליתן לקטן לאכול לפני התפלה וחוץ לסוכה אינו מטעם זה, וכמו שכתב המחצית השקל, ונשאר רק הסתירה ממה שכתב (סי' תע"א) דמותר ליתן לקטן מצות בערב פסח, דשם כתב בפירוש להתיר מטעם שאינו אלא ביטול מצות עשה.

וראיתי בחקר הלכה (מערכת קטן אות ט') דכתב ליישב, דכונת המג"א הוא שהוא רק גרם ביטול מצות עשה, וזה לא נלמד במכל שכן מאיסור דרבנן ששם מאכילו ממש, משא"כ הכא הוא רק גורם לעשה שתתבטל

לאכול. א"כ אין סתירה בדברי המג"א בדין להאכילו חוץ לסוכה, וליתנו לתוך פיו אין היתר, אלא מה שכתבו דלכולי עלמא אסור עדיין צע"ק דהלא למהר"ם לכאורה מותר בזה רצ"ע.

ט) וגם משו"ע הרב (סי' תר"מ ס"ד) נראה דסובר כן דכתב בזה הלשון, ומותר לה [להאם] ליתן לפניו לאכול חוץ לסוכה, אע"פ שיודעת שבודאי לא יכנס לסוכה לאכול אלא יאכל במקום שנתנה לפניו אין בכך כלום, כיון שאינה אומרת לו שיאכל חוץ לסוכה. ומשמע דוקא לפניו מותר ליתן, אבל לא לתוך פיו של הקטן או לצוות לו לאכול בחוץ, דזה הוי ממש כמאכילו איסור בידים, וכן פירושו בכונתו במסגרת השלחן (על קיצור שו"ע סי' קס"ה סק"ג) ובאר יעקב (סי' תר"מ סק"א), ועי"ש.

י) ובספר חקר הלכה (מערכת קטן אות ח') הקשה ג"כ על המג"א דסותר עצמו בדין אם מותר להאכילו חוץ לסוכה, וקודם כתב ליישב דכאן (סי' תר"מ) מיירי כשנקל לו להאכילו בתוך סוכה ע"כ אסור להאכילו בחוץ, משא"כ לעיל (סי' תרט"ז) מיירי כשאינו יכול בקל להאכילו בסוכה, ושוב כתב דיותר נראה לומר דרק היכא שחכמינו ז"ל לא הטילו החיוב על הקטן בכהאי גונא רשאי להאכילו בידים, אבל היכא שחכמינו ז"ל גזרו בפירוש על הקטן בכהאי גונא אינו רשאי להאכילו חוץ לסוכה כיון שחכמינו ז"ל חייבו אותו בסוכה, ולא כתב המג"א (בסי' תרט"ז) רק בקטנים שאינם בני חיובא אפילו מדרבנן, אבל לא היכא שהוא חייב מדרבנן ובכהאי גונא מיירי המג"א (בסי' תר"מ).

שוב נתקשה החקר הלכה בישוב זה וכתב, ע"כ צריכין לחלק כתיירץ הראשון כיון דאפשר לתקוני, וכתב עוד אופן ליישב סתירת דברי המג"א שיש חילוק בין נותן לפני התינוק דבכהאי גונא מיירי לעיל (סי' תרט"ז), ובין מאכילו ממש, ולזה דייק המג"א (סי' תר"מ) וכתב דאחר לא יכול להאכילו בידים, ורצה

עיי"ש, א"כ רק באופן שהוא איסור גורם ואינו ביטול מצות עשה ממש אז מתיר המג"א, ובירחון וילקט יוסף (שנה ו' ס' מ"ו) כתב דמהר"ם אמר סברתו רק בדרבנן, וכן במצה שאיסור לאכול מצה בערב פסח הוא רק דרבנן, אבל לא כתב כן במצוה דאורייתא כמו סוכה עיי"ש, עכ"פ לפי זה באכילה חוץ מהסוכה שהוא ביטול עשה גמורה, מודה המג"א דיש בו איסור ספינן לקטן.

י"ג) אולם גם אם נאמר שלדינא אין איסור ספינן במצות עשה אינו ברור שיש להקל במצות סוכה, דבשו"ת תרומת הדשן (ס' קכ"ה) הביא שיטת מהר"ם הנ"ל דרק באיסור לאו יש איסור ספינן, אבל ביטול מצות עשה ספינן ליה. וכתב דקשה קצת דביבמות (ק"ד ע"א) פריך למאן דאמר מצווין להפריש מכהן קטן שאוכל תרומה טמאה, ומאי דפריך התם ליכא אלא איסור עשה כדפרש"י התם בהדיא דאתיא ובשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר, ומיישב דיש לחלק בין איסור הבא מכלל עשה ובין ביטול פגם מצות עשה. הרי דלא בכל עשה אמרינן דליכא איסור ספינן, דאם הוא איסור הבא מכלל עשה אז יש איסור ספינן.

ובשו"ת אבני נזר (או"ח ס' תפ"א) אחר שדן דבסוכה יש לומר שהסוכה מתיר האכילה טיול ושינה כו', וכן משמע במכילתין (דף כ"ז ע"א) בהא דמדמי שם סוכה למצה דכל שבעה רשות, מבואר שהוא רק איסור שלא לאכול חוץ לסוכה כמו שאסור לאכול חמץ, כתב דלמה שכתבתי דאיכא איסורא באכילה חוץ לסוכה, אם כן אסור להאכיל לקטן כמו תרומה טמאה, עיין בתרומת הדשן (ס' קכ"ה) עיי"ש, הרי דמדמה דין סוכה לתרומה טמאה שיש בה איסור ספינן כיון שיש בה איסור הגם שהאיסור בא ממצות עשה, א"כ גם למהר"ם יש בזה איסור ספינן.

להשיטה דאין איסור ספינן בעשה אם בכל עשה אמרינן כן

י"ג) אולם גם אם נאמר שלדינא אין איסור ספינן במצות עשה אינו ברור שיש להקל במצות סוכה, דבשו"ת תרומת הדשן (ס' קכ"ה) הביא שיטת מהר"ם הנ"ל דרק באיסור לאו יש איסור ספינן, אבל ביטול מצות עשה ספינן ליה. וכתב דקשה קצת דביבמות (ק"ד ע"א) פריך למאן דאמר מצווין להפריש מכהן קטן שאוכל תרומה טמאה, ומאי דפריך התם ליכא אלא איסור עשה כדפרש"י התם בהדיא דאתיא ובשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר, ומיישב דיש לחלק בין איסור הבא מכלל עשה ובין ביטול פגם מצות עשה. הרי דלא בכל עשה אמרינן דליכא איסור ספינן, דאם הוא איסור הבא מכלל עשה אז יש איסור ספינן.

ובשו"ת אבני נזר (או"ח ס' תפ"א) אחר שדן דבסוכה יש לומר שהסוכה מתיר האכילה טיול ושינה כו', וכן משמע במכילתין (דף כ"ז ע"א) בהא דמדמי שם סוכה למצה דכל שבעה רשות, מבואר שהוא רק איסור שלא לאכול חוץ לסוכה כמו שאסור לאכול חמץ, כתב דלמה שכתבתי דאיכא איסורא באכילה חוץ לסוכה, אם כן אסור להאכיל לקטן כמו תרומה טמאה, עיין בתרומת הדשן (ס' קכ"ה) עיי"ש, הרי דמדמה דין סוכה לתרומה טמאה שיש בה איסור ספינן כיון שיש בה איסור הגם שהאיסור בא ממצות עשה, א"כ גם למהר"ם יש בזה איסור ספינן.

סיכום לדינא אם מותר ליתן לאכול לחינוק לאכול חוץ לסוכה

י"ט) נמצא מכל זה לשאלתינו אי יש איסור ספיה להאכיל תינוק חוץ לסוכה, הנה נראה שקשה לסמוך להלכה על שיטת מהר"ם שסובר דאין איסור ספינן לקטן במצות עשה מחמת כמה טעמים, [א] כבר נתבאר דהמג"א חולק על המהר"ם וסובר דגם במצות עשה יש איסור ספינן לקטן, והאחרונים כתבו ליישב דאין שום סתירה בדבריו בכלל זה, [ב] לפי האבני נזר גם המהר"ם מודה שיש איסור ספינן במצוה שיש בה צד איסור, וכאן בסוכה יש לדבריו איסור לאכול חוץ לסוכה.

[ג] בשו"ת מהרש"ם (ח"ז ס' צ"ד) ודעת תורה (יו"ד ס' א' סקמ"ו) אחר שהביא דברי המג"א דלא קיימא לן כשיטת מהר"ם, ציין

השלחן הנ"ל ובחנוך לנער (שם סק"ג), ועיין גם באליהו רבה הנ"ל (אות א') וכף החיים (סי' שמ"ג סק"ד וסי' תרט"ז סק"ח) דכתבו שאסור ליתן לקטן לאכול חוץ לסוכה.

ישוב המנהג שאין נוהרים בקטנים שלא הגיעו לחינוך ליתנם לאכול רק בסוכה

י"ז) וכל זה הוא באיש שאינו מחויב לחנך הקטן ונותן לאכול לתינוק שהגיע לחינוך חוץ לסוכה, או האם להשיטות שאינה מחויבת לחנך בנה, אבל אם הבן קטן שלא הגיע עדיין לשיעור חינוך כבר הבאתי (אות י') מחקר הלכה בדרך השני דכתב דבכהאי גונא רשאי להאכילו בידים, וכתבתי דלכאורה היה מקום לומר דאפילו אם לא הגיע לחינוך ואינו בר הבנה כלל אסור להאכילו בידים, וכמו שהדין בנבלה שאסור לספות לתינוק אפילו שאינו בעל הבנה, א"כ צריכים ליישב המנהג שאין נוהרים בזה.

ברם בחנוך לנער (שם סק"ד) לא כתב כן וז"ל, ונראה דכל זה מיירי בקטן בר הבנה אבל כשאינו בר הבנה מותר אפילו לאביו ליתן לפיו ממש, שהרי זה כאיסור התלוי בזמן וליכא לא תאכילום כו', וכמבואר לעיל (פ"ו סק"ד) דאיסור זה אינו משום לא תאכילום, כי אם משום חינוך למצות עשה, דהגם שאין מוטל על שאר אדם לחנכו בקיום עשה, מ"מ אסור להביאו בידים לביטול עשה עיי"ש, ומבואר מזה דסובר דאינו דומה לנבלה דיש איסור ספינן גם בתינוק שאינו בר הבנה, שאין הטעם לאיסור ספינן לקטן שוין בלאו ובמצות עשה, ומלשוננו נראה דאם הוא בר הבנה אלא שלא הגיע עדיין לשיעור חינוך כגון שהוא ארבעה שנים וצריך לאמו, גם הוא מודה דיש איסור ספינן, אלא שלפי טעמו דאיסור זה הוא משום חינוך למצות עשה נראה דהדין כן גם אם הוא תינוק בר הבנה אלא שלא הגיע עדיין לשיעור חינוך וצע"ק.

לשונות בית אפרים (יו"ד סי' ס"ב ד"ה ודרך אגב) דחולק על המג"א, דכתב שם דגם המהר"ם לא התיר אלא באיסור טעימה לפני קידוש שהוא רק איסור דרבנן וגדר למצות עשה, ואינו גדר ללא תעשה בזה, כהאי גוונא קיל טפי מאיסור דרבנן שהסייג שלו שלא לעבור על לא תעשה, וכן מבואר בדין אכילת מצה בערב פסח הנ"ל עיי"ש, ולפי זה בביטול מצות עשה גמורה אין ראייה להתיר משיטת מהר"ם, וכעין זה כתבו כמה אחרונים לפרש דהמהר"ם לא התיר רק בדבר שאין בו איסור בעצמותו, אלא שבא מחמת חיוב מצוה שאין הקטן מחויב בה, אבל לא בביטול מצות עשה ממש, עיין באריכות בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' נ"ז) ושו"ת מחזה אליהו (סי' פ"ד מאות מ"ג) ושו"ת שאילת שאול (ח"א סי' ל"ב), א"כ בסוכה שהוא ביטול מצות עשה גם המהר"ם אינו מתיר לספות לו בידים.

ט"ז) וכן קשה להתיר מחמת כמה טעמים מצד שהוא נותן לתינוק מאכל היתר והוא רביתא דתינוק, [א] דבמהרש"ג הנ"ל מפקפק על היתר זה עיי"ש, וגם בתהל"ד (סי' שמ"ג סק"ד) כתב דהמג"א לא סבירא ליה חידוש זה בדאורייתא, וכמבואר בדבריו (בסי' תרט"ז ותר"מ) עיי"ש, [ב] גם לדידן שסומכין על היתר זה כמו שהבאתי מכמה אחרונים, ועיין גם במחזה אליהו הנ"ל (מאות ל"ג), מ"מ הבאתי מהפרמ"ג שנראה דמסופק אם שייך בסוכה היתר זה, ובחיי אדם וקיצור שו"ע מבואר בפירוש דאין לסמוך בסוכה על היתר זה, [ג] דהבאתי משבילי דוד דכתב דזה לא מקרי רביתא דתינוק כיון שיכול להכניסו להסוכה.

ולמעשה כבר הבאתי משו"ע הרב ומחצית השקל ובכורי יעקב ומ"ב דכתבו שאסור להאכילו ממש חוץ לסוכה כגון ליתן לתוך פיו או לצוות לו לאכול, ורק ליתן לפניו סוברים שמותר, וכן פסק בספר חנוך לנער (פכ"ד ס"ב), ומהחיי אדם וקיצור שו"ע מבואר דמחמירים גם בזה כמו שכתב במסגרת

דמותר להאכילו ממש בידים בתוך הבית.

באיזה מאכלים צריכים לחנך קטן לאכול בסוכה

כ' וכל הנ"ל מיירי רק אם מאכיל הקטן בדברים שהגדול מחויב בהם מדינא לאכלן בתוך הסוכה, דאם מדינא מותר לגדול לאוכלן חוץ לסוכה ורק מחמת חומרא נוהגים לאוכלן בתוך הסוכה, כבר כתבו כמה האחרונים דאין צריכים לחנך קטן בזה, וכן מותר לגדול להאכילו בידים חוץ לסוכה, עיין במסגרת השלחן (בסוף קיצור שו"ע בישועת חכמה סי' קל"ה סק"ו) דכתב, דכשרוצה קטן מבן חמש ולמעלה לאכול שאר דברים חוץ מחמשת מיני דגן, אין להחמיר עליו להצריכו סוכה, וכן המנהג. ובכף החיים (סי' שמ"ג הנ"ל) אחר שהעתיק דברי אליהו רבה דאסור ליתן לקטן לאכול חוץ לסוכה כתב, דכל זה היינו לאכילת קבע, אבל אכילת עראי אפילו לגדול לא יש איסור לפום דינא כמבואר לקמן (סי' תרל"ט ס"ב). א"כ רק באוכל אכילת קבע מחמשת מינים צריכים אנו לכל דברינו.

העולה מכל הנ"ל, תינוק שהגיע לחינוך אסור להאב והאם או לאיש זר להאכילו בידים או לצוות לו לאכול אכילת קבע מחמשת מינים חוץ לסוכה, והאב צריך לחנכו לישב בסוכה, אבל אם הוא אינו בר הבנה או שלא הגיע לחינוך אז יש כמה צדדים להתיר אפילו להאב להאכילו בידים חוץ לסוכה ונתיישב מנהג המקילים.

י"ח) ובאבני נזר הנ"ל אחר שכתב דאסור להאכיל לקטן חוץ לסוכה, כתב דזהו דוקא בתינוק שאין צריך לאמו, דאם הוא צריך לאמו הוה ליה מצטער לישב בסוכה. וזהו טעם חדש למה אין בו איסור ספינן, דגם אם היה גדול היה פטור מלישב בסוכה, ולפי טעם זה פשוט דהדין כן גם אם התינוק בר הבנה הוא, ומיושב במה שאין בני אדם נזהרים בזה, [אלא שעדיין צ"ע מהו הגדר של מצטער בזה, וכן יש לעיין אם בכל אופן ובכל מקום שייך לומר שהוא מצטער, דאם יש לו סוכה באחד מחדרי ביתו או במרפסת ואינו בחצר וכדומה, בדרך כלל אין בזה משום מצטער דכמו שנותנים לו לאכול בכל השנה בחדר המטבח כן יכולים ליתן לו עכשיו בתוך הסוכה וצ"ע].

י"ט) ובערוך השולחן (סי' תר"מ ס"ב) אחר שכתב דאינו נכון להאכיל קטן לכתחלה בידים חוץ לסוכה, תמה דלא ידע למה אין נזהרין בזה בזמנינו, וכתב אולי מפני שבמדינתנו על פי הרוב הזמן קר בסוכות, וקשה על הקטן לאכול בסוכה וצ"ע. ודבר זה הוא היתר כמה פעמים גם בזמנינו ובפרט בלילה, הגם שבדרך כלל אצלינו אינו קר כל כך כבהמדינה שהיה דר בה הערוך השולחן ויכולים על פי רוב לישב ולישן בסוכה, מ"מ לילדים קטנים שלא הגיעו לשיעור חינוך או שאינם בעלי הבנה שבדרך כלל הם נרגשים יותר להקור מצוי כמה פעמים שקשה להם לישב שם, א"כ באופן זה יש עוד סניף היתר

יום הכיפורים מכפר על כל השנה, ובודאי יש בו כח שבכל השנה, ועל כן הכיפורים בגי' שנ"ה, כי כן הוא כתיב בתורה חסר וא"ל. (מדרש פנחס, נופת צופים)

* * *

יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה רק הנאה מזיו השכינה כעולם הבא, והיא הנקודה האמצעית שבשנה שנותן חיות לכל השנה. (מנחם ציון)